

Machtdynamiek rondom expansie mijnbouw in Ecuador
K.M. van Teijlingen

MIJNBOUW IN HET LAND VAN 'BUEN VIVIR'

De politiek van grootschalige mijnbouw, ontwikkeling en territoriale transformatie in het Ecuadoraanse Amazonegebied

Samenvatting

Het voornaamste doel van dit proefschrift is het verkennen van de machtsdynamiek rondom de recente expansie van grootschalige mijnbouw in Ecuador en haar omstreden relatie met ontwikkelingsbeleid. Mijn analyse van deze dynamiek situeert zich in de recente context van politieke verandering in Ecuador, die begon toen in 2007 de progressieve president Rafael Correa aan de macht kwam. Zijn politieke project, de "Citizens' Revolution" genaamd, leidde tot een levendig landelijk debat over de relatie tussen mens en natuur en alternatieve ontwikkeling, maar verwelkomde tegelijkertijd grootschalige mijnbouwindustrie. Ik een etnografische onderzoeksmethode toegepast op een van de meest emblematische en conflictieve casussen in deze context: het Mirador-project, het eerste grootschalige dagbouw mijn project van het land dat is gelegen in El Pangui, een gemeente in de Cordillera del Condor in het zuiden van de Ecuadoraanse Amazone.

De literatuur omtrent de expansie van grootschalige mijnbouw in Latijns-Amerika is in het afgelopen decennium explosief gegroeid, en heeft nieuwe inzichten gegeven wat betreft de oorzaken en effecten van deze expansie van mijnbouw in Latijns-Amerika en de anatomie van mijnbouwconflicten. Mijn gedetailleerde analyse van de Mirador casus draagt bij aan het begrijpen van deze machtsdynamiek, en heeft bovendien als doel het toevoegen van nieuwe perspectieven vanuit de huidige academische debatten over territorium, macht en de micro-politieke ecologie.

Hoofdstuk één beschrijft territorium als een belangrijk analytisch concept dat de materiële, ruimtelijke, politieke, sociale en culturele dimensies van mijnbouw en aanverwante conflicten samenbundelt. Het concept van territoriaal pluralisme benadrukt daarnaast dat territorium inherent veelvormig, interactief en op macht gebaseerd is. Een focus op machtsdynamiek helpt derhalve de territoriale transformaties en conflicten rondom mijnbouwexpansie beter te begrijpen. Een korte bespreking van hoe de literatuur over mijnconflicten macht analyseert wijst uit dat men geneigd is om machtsverhoudingen te conceptualiseren als een relatie tussen dominante actoren (bedrijven en staten) enerzijds, en subalterne actoren (maatschappelijk middenveld en lokale gemeenschappen) anderzijds. De meerderheid van de literatuur is dus gericht op groepen die zich verzetten tegen mijnbouw, en – enkele uitzonderingen daargelaten – laat andere vormen van *agency* en machtsverhoudingen buiten beschouwing. Met behulp van een analytische benadering die zich baseert op Foucauldian studies van macht en de micro-politieke ecologie, tracht ik de *agency* van de mensen in de gebieden rondom de mijn juist te benadrukken.

Hoofdstuk twee analyseert vervolgens de context van politieke veranderingen en de debatten over alternatieve ontwikkeling en relaties tussen mens en natuur die zich na de verkiezingen van Rafael Correa als president in 2006 ontvouwd. Deze analyse laat zien dat Correa's politieke project van revolutionaire veranderingen veel tegenstrijdigheden en continuïteit kende die geleidelijk aan kracht wonnen na de eerste jaren van zijn presidentschap. Deze specifieke politieke conjunctuur is cruciaal geweest voor de groei van de grootschalige mijnbouwsector in Ecuador, omdat het de nodige wettelijke en lokale voorwaarden heeft gecreëerd die de vorige neoliberale regering niet kon bieden. Tegelijkertijd stimuleerde het het maatschappelijk middenveld om haar discourses te vernieuwen, nieuwe politieke posities in te nemen, en zaken als Buen Vivir, de rechten van de natuur en rechten van inheemse groepen op te eisen. Al met al was deze periode cruciaal voor de manier waarop het boegbeeld van de nieuwe mijnbouwsector, het Mirador-project, werd gepromoot, gebouwd, en betwist.

Een andere belangrijke contextuele factor voor het bestuderen van de Mirador-case wordt besproken in hoofdstuk drie. Door zich te richten op de lokale geschiedenis reconstrueert dit hoofdstuk de territoriale transformaties die de regio heeft ondergaan, en hoe deze transformaties hebben geleid tot El Panguí's huidige territoriale pluralisme en diepgewortelde territoriale conflicten. Dit proces leidde bovendien tot de vorming van verschillende etnische, lokale en nationale identiteiten, evenals een lokaal besef van marginalisatie, ontwikkeling en burgerschap. Door de huidige territoriale transformaties in een veel langere geschiedenis van transformaties te plaatsen, geeft dit hoofdstuk een vergaand inzicht in het Mirador-conflict en de actoren, belangen en sentimenten die een rol spelen. Mijn historische analyse geeft de algemene theoretische concepten die afkomstig zijn van westerse academische tradities bovendien een meer lokale betekenis, waardoor de analytische kracht van deze concepten wordt vergroot.

In hoofdstuk vier bestudeer ik de machtsmechanismen die door het bedrijfsleven en de nationale overheid worden gebruikt om dit deel van de Ecuadoriaanse Amazone te transformeren van een tropisch bos naar een mijn. Geïnspireerd door literatuur over de relatie tussen macht en kennis en *'corporate science'*, richt ik mij voornamelijk op de productie en het gebruik van kennis door deze actoren. Dit hoofdstuk toont aan dat zeer politieke en twijfelachtige kennisclaims tot apolitieke waarheden werden gemaakt door de nadruk te leggen op wetenschappelijke rationaliteit, expertise en bureaucratische procedures. Tegelijkertijd werd kritiek op deze kennis werd afgewezen als irrationele en politiek-gemotiveerde onzin. Geografische kaarten, en het feit dat kaarten over het algemeen worden beschouwd als "absolute weergaven van een geografische ruimte", versterkten de aannemelijkheid van deze bedrijfs- en staatsclaims aanzienlijk. Alles bij elkaar bevorderde deze strijd om kennis en de waarheid de machtspositie van het bedrijf en de staat, en legitimeerde het hun territoriale claims over het gebied in kwestie.

Gebruik makende van inzichten op het gebied van Foucault's 'gouvernementaliteit' en kritische ontwikkelingsstudies, richt hoofdstuk vijf zich vervolgens op mijnbouw-gerelateerde ontwikkelingsprojecten en hun rol in het legitimeren van het mijnbouwproject. Dit hoofdstuk ziet de ontwikkelingsdiscoursen en -praktijken van de overheid als een machtsmiddel dat illustreert hoe macht niet zozeer wordt uitgeoefend door middel van dwang of geweld, maar door het creëren van nieuwe discoursen en categorieën waarmee mensen zich kunnen identificeren. Deze categorieën deden een beroep bestaande politieke posities (*subjectivities*), zoals die gerelateerd aan historisch gevormde ideeën over patriottisme en een ingebakken vooruitgangdrang, die worden geassocieerd met ideeën over 'ideaal burgerschap'. Door deze nieuwe idealen te promoten – en ze innig te verbinden met grootschalige mijnbouw, probeerde de overheid de uitbreiding van de mijnbouw geaccepteerd of zelfs wenselijk te maken onder de inwoners van El Panguí.

De hoofdstukken zes en zeven gaan in op de - zeer diverse - reacties van de inwoners van El Panguí op de discourse en het handelen van de actoren die het Mirador-project pogen te implementeren. Hoofdstuk zes gaat in op degenen die zich verzetten tegen de territoriale transformaties die het project in gang heeft gezet. Het analyseert de oorsprong van de conflicten en dit verzet, evenals de strategieën die de inheemse bewoners van Shuar en mestiezen uit El Panguí gebruiken om hun oppositie te uiten. In dit hoofdstuk wordt het duidelijk dat deze groepen trachten de kennisclaims, ideeën over burgerschap en ontwikkelingsidealen die door het bedrijf en de staat worden gepromoot, door slim in te spelen op de meer progressieve veranderingen en discoursen die door de Correa-regering zijn doorgevoerd. Het hoofdstuk kijkt echter ook verder dan dit verzet en de ongelijke machtsrelatie tussen dominante actoren (overheid en mijnbouwbedrijf) en de lokale groepen. Heft hoofdstuk werpt namelijk ook een kritische blik op de machtsverhoudingen tussen lokale verzetsgroepen en tussen de leden van dezelfde groep. Ook al

verzetten deze groepen zich tegen de plannen en het machtsvertoon van dominante actoren, de ongelijke etnische en genderrelaties *tussen* en *binnen* deze groepen bleven grotendeels bestaan of werden deze zelfs groter. Om de strijd tegen de mijnbouw en het vermogen van deze lokale groepen om emancipatoire alternatieven voor lokale ontwikkeling te genereren volledig te doorgronden, is het van cruciaal belang deze interne machtsdynamiek in ogenschouw te nemen.

Hoofdstuk zeven gaat over een diverse groep omwonenden die er al even uiteenlopende meningen en praktijken op na houdt, maar één ding gemeen heeft: deze personen verzetten zich *niet* tegen het mijnbouwproject, of ondersteunen het zelfs. Deze groep bewoners is belangrijk omdat ze grotendeels over het hoofd worden gezien in de literatuur over mijnconflicten. Door te kijken naar de manier waarop zij de expansie van mijnbouw en gerelateerde ontwikkelingsprojecten normaliseerden, eigen maakten of probeerden te beïnvloeden, geef ik een genuanceerd beeld van hun *agency* en rol binnen het mijnbouwconflict. Deze analyse wijst uit dat de normaliserende waarheden en staatsdiscoursen die ik bespreek in hoofdstuk vijf weliswaar effect hebben gehad op de posities van deze individuen, maar dat deze zeker niet allesbepalend waren. Ook bredere (historische) sociale processen en conflicten, persoonlijke ervaringen en persoonlijke eigenschappen hebben vorm gegeven aan hun posities in het conflict. Dit hoofdstuk stelt vervolgens dat zij die zich *niet* verzetten tegen mijnbouw meer aandacht zouden moeten krijgen in wetenschappelijke debatten. Ten eerste omdat zij een positie van relatieve macht hebben ten opzichte van de overheid en het mijnbedrijf, aangezien de *social license* en het slagen van legitimatie-strategieën afhankelijk zijn van actoren zoals zij. Ten tweede is het begrijpen van de motivaties en behoeften van deze mensen van groot belang voor het verbeteren van lokale alternatieven voor de op mijnbouw gebaseerde ontwikkeling.

In de conclusies (hoofdstuk acht) deel ik mijn reflecties over de politiek van mijnbouw en ontwikkeling in Ecuador. Hoewel het politieke project van de "Citizens' Revolution" na het vertrek van Correa als president sterk is veranderd, blijft het relevant om de kenmerken en gevolgen van deze unieke politieke periode verder te begrijpen. Deze periode is cruciaal geweest voor Ecuador's transformatie tot een 'mijnbouwland'. Bovendien zijn veel van de wetten en beleidsmaatregelen – maar ook verzets-strategieën – die in die periode zijn verzezen, nog steeds van grote invloed op de hedendaagse debatten en interacties over mijnbouw in Ecuador.

Maar de bijdrage van mijn proefschrift reikt ook verder dan de Mirador casus of de Ecuadoriaanse context. Mijn toepassing van het concept territoriaal pluralisme heeft bijvoorbeeld laten zien dat dit concept nuttig is voor de analyse van mijnbouwconflicten. Het concept richt de analyse op de overlap tussen verschillende territoriale claims van de (op verschillende schaalniveaus opererende) actoren, en hielp mij El Pangui te zien als een complex landschap dat is opgebouwd uit verschillende lagen van (historische) transformaties, conflicten en sociale diversiteit. Het territoriaal pluralisme legt daarnaast de nadruk op de verschillende "inhoud" van deze territoriale claims, oftewel de vaak onverenigbare ontologische posities, *socio-natures*, waardesystemen en identiteiten waarop deze claims gebaseerd zijn. Mijn proefschrift draagt daarnaast ook bij aan de analyse van de meer onzichtbare en *productieve* vormen van macht die de actoren gebruiken, in plaats van zich alleen te richten op de louter zichtbare vormen van macht en geweld. Zo analyseer ik de (ongelijke) machtsverhoudingen die tussen en binnen lokale verzetsbewegingen bestaan. Dergelijke machtsverhoudingen blijven regelmatig buiten beeld, ook al is een degelijke analyse van deze verhoudingen essentieel voor het begrijpen van de manier waarop zij mogelijk van invloed zijn op hun vermogen om sociale transitie op gang te brengen. Tenslotte kijkt dit proefschrift verder dan alleen verzet, en analyseert het de zeer diverse en gesitueerde manieren waarop lokale actoren

interacteren met, of invloed proberen uit te oefenen op, de territoriale transformaties als gevolg van de expansie van mijnbouw.